

Kirje

8.11.2023

VN/23399/2021
VN/23399/2021-YM-141

Valtiovarainministeriö

Ympäristöministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotikuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Ympäristöministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua kotikuntalain muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä.

Yhdenvertaisuus

Ympäristöministeriössä on tunnistettu joitain kotikuntalain asuinpaikkaan liittyviä tilanteita, joilla voi olla välillistä merkitystä ihmisten yhdenvertaisuuden kannalta.

Valtion tukeman ARA-asuntokannan asukasvalintoja koskee säännös, jonka mukaan kunnan tai kuntien tosiasiallisessa määräysvallassa olevien korkotuki- tai aravavuokra-asuntojen asukasvalinnassa voidaan asunnontarpeen, tulojen ja varallisuuden kannalta kokonaisuutena arvioiden samassa asemassa olevien kesken asettaa etusijalle asunnon sijaintikunnan jäsen. Ympäristöministeriössä arvioidaan parhaillaan sijaintikunnan jäsenyyteen liittyvän säännöksen tarpeellisuutta.

Asuinpaikkaa koskeva sääntely voi vaikuttaa välillisesti työperäisen hyväksikäytön vaarassa olevien henkilöiden asemaan. Tällaiset henkilöt majoittuvat usein työnantajan osoittamissa tiloissa, jotka eivät ole asuinhuoneistoja. Käytännössä tarvitaan ohjausta ja valvontaa, jotta majoitukset asuinkäyttöön kelpaamattomiin tiloihin saataisiin loppumaan. Ks. työryhmän raportti aiheesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164232>.

Osallistumisoikeudet ja henkilön kotikunta ja asuinpaikka

Kotikunta vaikuttaa välillisesti ihmisten osallistumisoikeuksiin ympäristöä koskevassa päätöksenteossa.

Ympäristöministeriön hallinnonalan laeissa muutoksenhakutieksi on säädetty usein kunnallisvalitus (ks. esimerkiksi ympäristönsuojelulaki 190 §, maastoliikennelaki 9 §, maa-aineslaki 20 a §). Tällöin valitusoikeus on kunnan jäsenellä, eli mm. henkilöllä, jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on (KuntaL 3 §). Vastaavasti oikeus tulla kuulluksi voi koskea kunnan jäsentä (ks. esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain 65 § ja 133 §).

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Ympäristöministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 35
00023 Valtioneuvosto

Aleksanterinkatu 7
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1603 9320
+358 9 1603 9320

kirjaamo.ym@gov.fi

Rakennuksen ominaisuuksia koskevat tiedot VTJ:ssä ja asuinpaikan määräytyminen

Vaikutusten arvioinnissa olisi hyvä tuoda esille väestötietojärjestelmän (VTJ) rakennuksia ja niiden huoneistoja koskevien tietojen vajavaisuus ja kuvata, miten tilanne on otettu huomioon nyt, kun merkinnälle luodaan oikeusvaikutuksia. Kotikuntalakiluonnoksen mukaan henkilön asuinpaikaksi merkittävässä rakennuksessa on oltava väestötietojärjestelmään merkitty asuinhuoneisto tai asuinhuone. Digi- ja väestötietoviraston verkkosivujen mukaan tietoihin ei voida kuitenkaan luottaa: ”- - rakennus- ja huoneistotietoja ei pidetä julkisesti luotettavina tietoina, minkä vuoksi niitä saa käyttää henkilöä koskevassa päätöksenteossa vain, jos hänelle annetaan päätöksenteon yhteydessä nimenomainen selvitys tietojen sisällöstä ja käytöstä”. Olisi hyvä selostaa, voiko asukas tarkastaa asuntonsa tiedot VTJ:stä sekä mitä oikeusturvakeinoja on olemassa, jos rekisterimerkinnöissä on virheitä.

Esityksessä olisi hyvä selostaa tarkemmin, minkä nimiset tai miten luokitellut huoneistot VTJ:ssä kelpaavat asuinpaikaksi. Miten esimerkiksi vapaa-ajan asunto, hoitolaitos, huoneistohotelli tai muu sellainen rakennus, jossa joku voi asua pidempiä aikoja mutta joka ei tyypillisesti ole vain asuinrakennus, merkitään väestötietojärjestelmään ja voidaanko sinne kirjata asukkaan asuinpaikka vai ei. Väestötietojärjestelmästä annetun valtioneuvoston asetuksen (128/2010) 27 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan huoneistoa koskevana käyttötietoina ilmoitetaan *tieto siitä, onko huoneisto tarkoitettu asuinkäyttöön vai toimitilakäyttöön*. Muunlaisen käytön osalta asetuksessa ei ole säännöksiä.

Termeistä

Kotikuntalain luonnoksessa käytetään joitain käsitteitä määrittelemättä niitä tarkasti. Asuinpaikan merkityksessä käytetään käsitteitä *kotikunnassa oleva asuinpaikka* (1 §), *henkilön asuinpaikka* (2 §, 8 §), *väestötietojärjestelmään merkittävä asuinpaikka* (8 §) ja *8 §:ssä tarkoitettu asuinpaikka* (9 §). Laissa käytetään samassa tai hieman eri merkityksessä seuraavia sanoja: vakinainen asuminen ja asuminen (1 § vs. 3 §); asunto (8 § vs. 9 §); osoite ja asuinpaikka (18 §); vakituinen asunto ja asuinpaikka (12 §). Toisinaan jää epäselväksi, viitataan samaan vai eri asiaan. Esimerkiksi sanalla asunto viitataan joko asuinpaikaksi kirjattavissa olevaan asuntoon tai tosiasiallisen asumisen asuntoon. Olisi ehkä selkeyden vuoksi hyvä määritellä, mitä lain keskeisillä käsitteillä tarkoitetaan, ja käyttää käsitteitä sen jälkeen johdonmukaisesti aina samassa tarkoituksessa.

Kotikuntalakehdotuksessa on paljon poikkeuksia, joiden mukaan kotikunta tai asuinpaikka ei määrydy pääsäännön mukaan. Välillä on hieman vaikea hahmottaa, miten säännöksiä on tulkittava, kun toista - kotikuntaa tai asuinpaikkaa - ei mainita. Esimerkiksi lakiluonnoksen 10 §:n 3 momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin, että henkilö voi tietyissä tilanteissa ilmoittaa uudeksi kotikunnakseen kunnan, jonka alueella hän tosiasiallisesti asuu perhehoidossa tms. Siinä ei kuitenkaan kerrota, mitä henkilön asuinpaikalle käy: muuttuuko sekin vai jääkö ennalleen vai poistetaanko se rekisteristä kokonaan.

Kotikuntalakiluonnoksen 1, 3 ja 8 §:ssä puhutaan kotikunnan ja asuinpaikan *määräytymisestä*. Luonnoksen 12 §:ssä puhutaan puolestaan siitä, että henkilö *muuttaa* kotikuntaa tai asuinpaikkaa. Pitäisikö jälkimmäisessäkin puhua kotikunnan tai asuinpaikan määräytymisestä? Vai onko muuttaa-sanalla tarkoitus ilmaista sitä, että ilmoitusvelvollisuus kattaa myös tilanteet, joissa henkilö ei varsinaisesti muuta - mutta kotikunta tai asuinpaikka muuttuu sen vuoksi, että vapaa-ajan asunnon käyttötarkoitus muuttuu vakituisesti asunnoksi?

Ohjeistus

Lain täytäntöönpanoa varten on tärkeää laatia ohjeita. Niitä voitaisiin tarvita muuttoilmoitusvelvollisuudesta, rekisteritietojen tarkistamismahdollisuudesta ja virheellisiin rekisterimerkintöihin liittyvistä oikeusturvakeinoista. Asuinpaikkaa koskevien VTJ-ilmoitusten tekeminen on henkilön omalla vastuulla, joten ohjeita tarvitaan näiden oma-aloitteisten ilmoitusten tekemisen tueksi. Lisäksi olisi hyvä varmistaa, että ihmiset pääsevät helposti tarkistamaan oman asumistilanteensa tietojen oikeellisuuden rekisteristä.

Tosiasiallinen asuinpaikka

Henkilön tosiasiallisen asuinpaikan tietojen löytyminen väestötietojärjestelmästä olisi kannatettavaa viranomaisten tiedonsaantitarpeiden sekä henkilöiden osallistumis- ja tiedonsaantioikeuksien vuoksi. Voisiko henkilö esimerkiksi itse merkitä todellisen asuinpaikkansa ja sen yhteystiedot lisätietona VTJ:ään?

Liitelait

Useissa ympäristöministeriön hallinnonalan laeissa käytetään säädöstekstissä termiä kotikunta. Henkilön kotikunnalla on merkitystä tietyissä luonnonpuistoja, kansallispuistoja ja muita luonnonsuojelualueita koskevissa säädöksissä, joissa säädetään suojelualan sijaintikunnan asukkaiden oikeuksista liittyen esimerkiksi metsästykseseen, marjastukseen tai sienestykseen. Ympäristöministeriö arvioi, ettei kotikuntalakiin ehdotettavilla muutoksilla olisi merkittäviä vaikutuksia kyseisten oikeuksien toteutumiseen.

Valtiovarainministeriö tiedustelee erillisessä pyynnössään ministeriöiden vastuulla olevien lakien muuttamisen tarvetta kotikuntalain uudistamisen vuoksi. Ympäristöministeriössä ei tunnistettu lakeja, joita olisi tarpeen päivittää tässä yhteydessä.

Kansliapäällikkö

Juhani Damski

Ympäristöneuvos

Samuli Alppi

Liitteet**Jakelu**

VM Valtiovarainministeriö

TiedoksiVM KAO Hallinto ja politiikka, Ville Koponen
VM KAO Hallinto ja politiikka, Marja Liukko

VN/23399/2021-YM-141

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: